

Nader onderzoek

vleermuizen, amfibieën, vissen

Arkervaart, Nijkerk

CONCEPT

Lobith, november 2010

Nader onderzoek

vleermuizen, amfibieën, vissen

Arkervaart, Nijkerk

Lobith, 4 november 2010

Status: Concept

Opdrachtgever: Schoonderbeek en Partners Advies
Contactpersoon: N. Jacobs

Uitgevoerd door: Van der Molen Groenconsult
E. Claassen
Walhof 2
6915 AV Lobith
Tel: (+31) 0316 – 54 23 32
Fax: (+31) 0316 – 54 27 26
Email: info@molengroen.nl
Internet: www.molengroen.nl

Veldonderzoek: Ekoza, Ecologisch onderzoek en advies
C. van den Tempel, F. van Delft

Auteurs: C. van den Tempel, E. Claassen

Projectnummer: 10.020

Inhoud

1. Inleiding	6
1.1 Algemeen	6
1.2 Rapportage	6
1.3 Vleermuizen	6
2. Wettelijk kader	8
2.1 Flora- en Faunawet.....	8
3. Gebiedsbeschrijving en onderzoeksmethode	10
3.1 Gebiedsbeschrijving.....	10
3.2 Onderzoeksmethode.....	11
4. Resultaten.....	13
4.1. Vleermuizen	13
4.2. Amfibieën en vissen.....	15
5. Conclusies	16
5.1 Conclusie.....	16
5.2 Vrijstellingen en ontheffingen	16
6. Maatregelen.....	17
Literatuur.....	18

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Op het bedrijventerrein Arkervaart, aan de Westkadijk te Nijkerk is de ontwikkeling van enkele nieuwe gebouwen beoogd. Hiervoor zullen enkele gebouwen gesloopt moeten worden. Veel dieren en planten zijn middels de Flora- en faunawet beschermd. Om inzichtelijk te krijgen of voor het uitvoeren van de werkzaamheden een ontheffing nodig is in het kader van de Flora- en de faunawet is het noodzakelijk om te weten of er beschermde dieren en/of planten op het terrein voorkomen. Hiervoor is in 2009 een quickscan uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat er verblijfplaatsen van vleermuizen in het gebied kunnen voorkomen. Tevens kunnen er beschermde amfibieën en vissen voorkomen.

Schoonderbeek en Partners Advies heeft Van der Molen Groenconsult opdracht gegeven onderzoek uit te voeren naar verblijfplaatsen van vleermuizen en de aanwezigheid van amfibieën en vissen.

1.2 Rapportage

Deze rapportage is de weergave van het nader onderzoek dat is uitgevoerd. Uitgangspunt hierbij vormt de Flora- en faunawet die aangeeft welke soorten op welke manier beschermd zijn en de resultaten uit de eerder uitgevoerde quickscan.

Aan de hand van de rapportage zijn er voor het nader onderzoek onderstaande onderzoeksvragen te formuleren.

1. Zijn er vaste verblijfplaatsen van vleermuizen in de gebouwen aanwezig?
2. Wat is de status van het eventuele gebruik (mannenverblijf of kraamkolonie)?
3. Zijn er beschermde amfibieën en vissen in het plangebied aanwezig?

1.3 Vleermuizen

Vleermuizen leven in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen door het jaar heen. Zo hebben vleermuizen winterverblijfplaatsen, kraamverblijfplaatsen, en paarverblijfplaatsen.

Vleermuizen overwinteren in gebouwen, bunkers, ijskelders, groeven en boomholtes. In de winter moet de verblijfplaats koel en vorstvrij zijn. Watervleermuizen, meervleermuizen, franjestaarten, gewone grootoervleermuizen en baardvleermuizen gebruiken voor de winterslaap vooral mergelgroeven, forten, bunkers en ijskelders. Gewone dwergvleermuizen en laatvliegers zijn meestal te vinden in droge plekken in gebouwen. Rosse vleermuizen gebruiken holle bomen als winterslaapplaats.

De vrouwtjes wonen in de zomer in kraamverblijfplaatsen. Hier brengen ze hun jongen groot. Meestal leven ze hierbij in groepen (kolonies). Watervleermuizen en rosse vleermuizen zijn boombewonende vleermuizen. De kolonies van deze soorten zijn vaak te vinden in verlaten spechtenholten, of hollen die door rotting bij een afgebroken tak ontstaan zijn. Veel soorten vleermuizen staan bekend als gebouwbewoners. Laatvliegers, meervleermuizen en gewone dwergvleermuizen zijn bijvoorbeeld gebouwbewoners. Ze kiezen als onderkomen vaak

spouwmuren van woonhuizen. Andere soorten, bijvoorbeeld gewone grootoorvleermuizen hebben een voorkeur voor grote open ruimten zoals kerkzolders.

Figuur 1: Mogelijke verblijfplaatsen en uitvliegopeningen (bron: Vleermuizen in het landschap).

Zowel de mannetjes als de vrouwtjes vertrekken aan het einde van de zomer naar speciale parkwartieren, waar ze slechts kort verblijven. Op deze plaatsen, die zowel in bomen als gebouwen te vinden zijn, roepen de mannetjes luid om vrouwtjes aan te trekken.

Uiteindelijk keren de vleermuizen ieder jaar terug naar hun vaste serie verblijfplaatsen, die dus vele tientallen jaren achter elkaar in gebruik zijn.

2. Wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt in het kort het wettelijk kader beschreven. Bij de bescherming van natuur in Nederland wordt onderscheid gemaakt tussen soortbescherming en gebiedsbescherming. De soortbescherming is geregeld in de Flora- en faunawet en de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet. Hiermee is de Europese wetgeving, de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn, in de nationale wetgeving verankerd. In het kader van dit onderzoek is alleen de Flora- en faunawet van belang.

2.1 Flora- en Faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Deze wet vormt het wettelijke kader voor bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen, zoals de Vogelwet, de Jachtwet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten en een deel van de Natuurbeschermingswet (soortbescherming). Tevens is de Flora- en faunawet het nationale wettelijke kader waarin de bepalingen van EU-richtlijnen op het gebied van natuurbescherming (soorten) is omgezet naar nationaal recht. Doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen. Hiertoe is een groot aantal plant- en diersoorten beschermd. In principe mogen er geen handelingen worden uitgevoerd die schadelijk zijn voor de soort. Van de verbodsbepalingen is onder bepaalde voorwaarden een ontheffing mogelijk. Voor alle soorten geldt er een 'zorgplicht': een ieder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren.

Verbodsbepalingen volgens de Flora- en faunawet

- Artikel 8: Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen
- Artikel 9: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11: Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Daarnaast is artikel 13 eventueel nog van belang in verband met verplaatsen van soorten. Het vervoeren en onder zich hebben van beschermde inheemse soorten is verboden.

Zorgplicht volgens de Flora- en faunawet

- artikel 2:
1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Algemene Maatregel van Bestuur

Om de werking van de Flora- en faunawet minder star te maken is middels een Algemene Maatregel van Bestuur de regelgeving rond de Flora- en faunawet aangepast. Het belangrijkste gevolg is dat de procedures bij ruimtelijke ingrepen en bij bestendig gebruik en beheer aanzienlijk eenvoudiger is geworden, aangezien voor de meest algemene soorten er een vrijstelling van de verbodsbepalingen geldt (voor onder meer ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer). Bij het toepassen van de Flora- en faunawet wordt voortaan een onderscheid gemaakt in drie categorieën van beschermde soorten:

1. De algemene beschermde soorten waarvoor ten aanzien van activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig gebruik en beheer een vrijstelling zonder nadere voorwaarden geldt.
2. De bedreigde beschermde soorten: voor een aantal soorten planten en dieren geldt een strikter beschermingsregime. Omdat ze in Nederland als bedreigd worden beschouwd. Vrijstelling geldt als op basis van een goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Ontheffing kan worden verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.
3. De strikt beschermde soorten: alle plant- en diersoorten die vermeld staan in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn of bij Algemene Maatregel van Bestuur zijn aangewezen als bedreigde soorten (genoemd in Bijlage 1 van het betreffende besluit). Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling ten aanzien van de verbodsbepalingen in artikelen 8, 9, 11 en 12, mits men werkt op basis van een door de minister goed gekeurde gedragscode. Voor het overtreden van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen is voor aangewezen bedreigde soorten altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Ontheffing kan alleen worden verleend als er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang en er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing worden verkregen voor een belang dat is opgenomen in de Habitatrichtlijn. Hierdoor kan geen ontheffing aangevraagd worden op basis van 'werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

Vogels Vogels zijn niet te vatten in een van de voorgaande categorieën. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Voor vogels kan alleen ontheffing verkregen worden op grond van een belang dat staat in de Europese Vogelrichtlijn. In de praktijk betekent dit dat met name het broedseizoen ontzien dient te worden, aangezien in deze periode sprake zal zijn van verontrusting, doden of verstoren van nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen. Van een aantal vogelsoorten met vaste rust- en verblijfplaats zijn deze rust- en verblijfplaatsen het hele jaar beschermd.

3. Gebiedsbeschrijving en onderzoeksmethode

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied is gelegen ten noorden van het centrum van Nijkerk, op het bedrijventerrein Arkervaart. In het plangebied liggen enkele bedrijven, winkels en een braakliggend stuk land. Het bedrijventerrein is vernoemd naar het kanaal Arkervaart, dat het terrein in een westelijk en een oostelijk deel scheidt. Het plangebied ligt aan de westzijde van het kanaal, tussen de Westkadijk en de Amperestraat. In figuur 2 is het plangebied weergegeven en op de volgende pagina staat een impressie van het plangebied.

Figuur 2: Ligging van het plangebied.

Figuur 3: een impressie van het plangebied.

3.2 Onderzoeksmethode

Vleermuizen

De methodiek die is gehanteerd bestaat uit onderzoek met een batdetector zowel in de avonduren als in de ochtenduren. De werkwijze voldoet aan de eisen voor vleermuisonderzoek zoals omschreven in het vleermuisprotocol van maart 2010.

Met de batdetector is gedurende twee avonden geluisterd naar mogelijk uitvliegende dieren. De eerste avondcontrole vond plaats op 20 mei en de tweede op 15 juli 2010. Omdat de dieren bij het uitvliegen meestal snel en rechtlijnig van de locatie vertrekken is de kans op missen aanwezig. Daarom is ook in de ochtenduren een inspectie uitgevoerd om terugkerende dieren op te kunnen sporen. In de ochtenduren hebben vleermuizen de neiging om gedurende ongeveer een half uur (afhankelijk van de soort) te gaan zwermen rondom de invliegopening. Hierdoor zijn kolonieplaatsen tijdens de ochtend beter te vinden. Deze inspectie heeft plaatsgevonden op 5 juli 2010.

In de paartijd (augustus/september) is middels een tweetal avondbezoeken gekeken of er min of meer vaste paarplaatsen in het gebied aanwezig zijn. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden op 30 augustus en 5 september 2010.

Voor de inventarisaties is gebruik gemaakt van een batdetector met time-expansion (Petterson D240x). Hiermee kunnen vertraagde opnames worden gemaakt zodat deze geanalyseerd

kunnen worden in het programma Batsound. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

Amfibieën en vissen

Conform de methodiek die door Ravon gebruikt wordt, zouden de aanwezige wateren drie keer tijdens het seizoen worden geïnventariseerd met een schepnet op aanwezigheid van vissen en amfibieën.

Alleen bij de eerste inventarisatieronde is gebruik gemaakt van het schepnet. Er is bij deze ronde gelet op aanwezigheid van vissen en van eitjes, larven en volwassen amfibieën. Bij de overige bezoeken stonden de sloten droog en kon het schepnet niet worden gebruikt. Er is geluisterd naar roepende amfibieën en gericht gezocht naar individuen op het land en in de droge sloten.

4. Resultaten

In het veldseizoen hebben meerdere veldbezoeken plaatsgevonden voor het aantonen van amfibieën, vissen en vleermuizen. In onderstaande tabel zijn de data weergegeven. Tijdens vrijwel alle veldbezoeken zijn de soortgroepen gecombineerd, behalve de tweede keer scheppen (toen bleek dat er geen water meer in de sloten aanwezig was).

Tabel 1: Veldbezoeken

Datum	Vleermuizen	Amfibieën/vissen	Weer	Tijdstip
20 mei	batdetector	Luisteren, scheppen, eitjes zoeken, met zaklamp in water kijken	15 °C, helder	Avond
21 juni	-	Scheppen (geen water meer aanwezig), zoeken op land en in droge sloot	20 °C, helder	Middag
5 juli	batdetector	Zoeken op land	15 °C, bewolkt	Ochtend
15 juli	batdetector	Zoeken op land	18 °C, half bewolkt	Avond
25 aug	batdetector	Zoeken op land	18 °C, bewolkt	Avond
5 sept	batdetector	Zoeken op land	15 °C, helder	Avond

4.1. Vleermuizen

De eerste avondcontrole heeft plaatsgevonden op 20 mei 2010. Hierbij zijn rond 20.45 de eerste gewone dwergvleermuizen waargenomen. Tussen 22.15 en 22.30 zijn 10 laatvliegers op route van Ampèrestraat noordelijke richting Ohmstraat waargenomen. Later op de avond zijn op meerdere plaatsen foeragerende gewone dwergvleermuizen en laatvliegers waargenomen.

Tijdens de ochtendcontrole, die heeft plaatsgevonden op 5 juli 2010, zijn gewone dwergvleermuizen en rosse vleermuizen in het plangebied waargenomen. Boven de Arkervaart zijn meerdere myoten waargenomen. Uit analyses van batsound is gebleken dat het hierbij om zowel watervleermuizen als meervleermuizen gaat. Beide soorten zijn foeragerend waargenomen boven het kanaal.

Er is 1 verblijfplaats van een gewone dwergvleermuis aangetroffen, bij een loods van Texim, zie figuur 4 en 5.

De laatste avondcontrole van het zomeronderzoek heeft plaatsgevonden op 15 juli. Hierbij zijn wederom overvliegende laatvliegers waargenomen. Deze keer vlogen ze vanuit het westen naar het oosten. De vliegroute is niet gebonden aan landschapselementen. De laatvliegers vlogen over het open terrein, enkele foerageerden even bij enkele bossages en vlogen vervolgens het kanaal over.

Tevens zijn er foeragerende rosse vleermuizen en gewone dwergvleermuizen aangetroffen.

Figuur 4: Zwermende Gewone dwergvleermuis bij zijn verblijfplaats in de loods van Texim.

Figuur 5: Locatie van de verblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis

Tijdens het paaronderzoek is bij de verblijfplaats die tijdens het zomeronderzoek is aangetroffen een gewone dwergvleermuis aangetroffen die vele paarroepen uitstootte. Het mannenverblijf dat tijdens het zomeronderzoek is aangetroffen wordt in het paarseizoen dus als paarverblijf gebruikt.

4.2. Amfibieën en vissen

In het plangebied zijn geen beschermde soorten vissen of amfibieën aangetroffen. Er is slechts één maal geschept omdat tijdens de overige veldbezoeken geen water meer in het plangebied aanwezig was. Naast het plangebied worden werkzaamheden uitgevoerd waarvoor ontwatering plaatsvindt. Dit is waarschijnlijk de oorzaak van het afwezig zijn van water halverwege het onderzoek.

Tijdens het scheppen zijn geen vissen of amfibieën in de sloten aangetroffen. Vanwege het droogvallen van de sloten heeft het plangebied geen betekenis voor vissen.

Er is geluisterd naar roepende amfibieën. Tevens is tijdens alle veldbezoeken op het land gezocht naar individuen onder stenen en houtstronken ed. Er is speciaal aandacht besteed aan het voorkomen van de rugstreppad en de kamsalamander. Rugstreppadden zijn niet gehoord en er zijn geen larven of volwassen dieren aangetroffen. Van de kamsalamander zijn geen eitjes, larven of adulten aangetroffen.

Op het land zijn waarnemingen gedaan van de gewone pad en de bruine kikker. Dit zijn algemeen voorkomende soorten.

5. Conclusies

5.1 Conclusie

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn meerdere soorten vleermuizen in en om het plangebied waargenomen. Het gaat om gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger, watervleermuis en meervleermuis. Alleen van de gewone dwergvleermuis is een verblijfplaats van één of enkele dieren aangetroffen. Het gaat hierbij om een zomerverblijf dat ook in het paarseizoen als paarverblijf wordt gebruikt. Er zijn geen aan landschapselementen gebonden vliegroutes vastgesteld.

Er zijn geen beschermde soorten amfibieën en vissen in het plangebied aanwezig. Er is ook nauwelijks meer water in het gebied aanwezig.

5.2 Vrijstellingen en ontheffingen

Op basis van dit nader onderzoek is vastgesteld dat er een vaste verblijfplaats van gewone dwergvleermuizen aanwezig is in een te slopen pand in het plangebied.

De gewone dwergvleermuis is beschermd volgens Tabel 3 van de Flora- en faunawet en bijlage IV van de Habitatrichtlijn. De voorgenomen ontwikkeling betreft een ruimtelijke ontwikkeling. Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn worden bij ruimtelijke ontwikkelingen geen ontheffingen meer verleend en dient een positieve afwijzing te worden aangevraagd.

De opzet van de positieve afwijzing is dat er voldoende mitigerende maatregelen genomen zullen worden voor de start van de sloop, waardoor de instandhouding van de populatie niet in het geding zal komen.

Voor de soortengroepen amfibieën en vissen is geen ontheffing nodig.

6. Maatregelen

Indien de loods van Texim gesloopt zal worden, zal een verblijfplaats van gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) vernietigd worden. Hiervoor is een positieve afwijzing van een ontheffing van de Flora- en faunawet nodig. Bij de aanvraag van deze positieve afwijzing dient beschreven te worden welke mitigerende en compenserende maatregelen worden genomen om de instandhouding van de soort te waarborgen. Hieronder zijn enkele mogelijke maatregelen weergegeven.

- De sloop van het gebouw dient plaats te vinden buiten de gevoelige periode voor vleermuizen, dit is buiten de paartijd (15 juli- 15 september) en de periode van winterslaap (1 december – 1 maart)
- Vleermuisvriendelijk slopen kan door voor de sloop gaten in de betimmering te maken. Hierdoor zal er tocht ontstaan, wat door vleermuizen als onprettig wordt ervaren. Hierdoor zullen ze uit zichzelf vertrekken om een nieuwe verblijfplaats te vinden.
- Er dient een alternatieve verblijfplaats aangeboden te worden. Indien er tochtgaten gemaakt worden dienen deze alternatieve verblijfplaatsen hiervoor gebruiksklaar te zijn voor vleermuizen. Alternatieve verblijfplaatsen kunnen worden aangeboden door middel van het geschikt maken van nieuwbouw of het (tijdelijk) ophangen van vleermuiskasten.

Literatuur

- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., V. van Laar, C. Smeenk, & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Diepenbeek, A. van 1999 Veldgids diersporen. KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Lange, R. et al. 1994 Zoogdieren van West-Europa; KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Limpens, H. K. Mostert en W. Bongers, 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen; KNNV Uitgeverij
- Spitzen-van der Sluijs, A.M., et al. 2007. Atlas reptielen en amfibieën in Gelderland. 1985 – 2005. Stichting RAVON, Nijmegen.

- www.minlnv.nl
- www.vleermuizenindestad.nl